

Farid Esack

De onzin van het medeleven

Column

Foto: Geert Snoeijer

Er waren wel heel erg veel 'opvallend anderssoortige' mensen op een aidsconferentie onlangs in het Japanse Kobe. Het was me eerder nooit zo opgevallen, maar nu zag ik het ineens: zovelen zijn er 'duidelijk homo', of 'duidelijk transseksueel', of 'duidelijk werkzaam in de prostitutie'. Was zo'n conferentie misschien wel een mooie gelegenheid voor 'anderssoortigen' om zich te profileren naast 'gewone mensen' (lees: de elite), van voor hetero versleten experts, theologen, consultants en conferentiemanagers?

Met enig sarcasme heb ik in het verleden aids wel een 'opportunistische ziekte' genoemd. Aids gaf de moraalridders een kans te bewijzen hoezeer ze gelijk hadden met hun opvattingen over seks en God's wraak op mensen met 'losse zeden'. Ik heb altijd de stelling verdedigd dat de obsessie van deze ridders alles met seks te maken heeft, en helemaal niets met de pandemie.

Maar hier, in Kobe, kwamen er opnieuw vragen bij me op. Misschien waren er ook anderen die aids gebruikten als een excuus voor een vermomming van een heel andere prioriteit? Is het zo dat veel mensen tussen ons misschien aan aids 'doen' terwijl ze eigenlijk vooral seksuele rechten, genderrechten en bestrijding van armoede op hun lijstje hebben staan? Zet ons dat niet op één lijn met hen die, in de woorden van de Sudanese moslimtheoloog Malik Badri, "HIV zien als een hemels virus dat door God gezonden is om de zedelozen te vernietigen?"

Een vriend van me was het hiermee niet eens. "Het gaat hier niet om jou", zei hij. "Het gaat hier om de mensen die je net beschreef: zij die uit de hoeken en kieren van de samenleving komen. Aids raakt hen meer dan wie dan ook. Zij zijn de eersten die gestigmatiseerd en gemarginaliseerd raken. Natuurlijk moet hun prioriteitenlijstje bovenaan staan op

conferenties. Misschien zijn er wel types voor wie aids niet meer is dan een soort politiek spreekgestoelte, maar voor miljoenen is het een kwestie van leven of, pijnlijk vaak, dood. Natuurlijk moeten hun stemmen gehoord worden. Hun verhaal raakt immers ook ons, meer dan jij misschien denkt. Wij zijn klanten van prostituees, wij zijn echtgenoten die onze vrouwen naar de zelfkant van de samenleving drijven. Wij maken grappen over hoeren of minachten ze, maar hun leven heeft wel degelijk betrekking op het onze. Alleen indirect. En het is op deze indirecte manier dat wij ook moeten deelnemen aan de conferenties. Laat ons daarom maar achter in de zaal zitten: de voorgrond is aan hen."

Ik herinnerde me ineens een boek, *Zwart zoals ik*, geschreven door een blanke man, Howard Griffin. De eerste druk, in 1961, verkocht meer dan een miljoen exemplaren. Howard Griffin beschreef erin hoe hij, met een kaalgeschoren hoofd en na talloze zonnebaden, vermomd als zwarte door het diepe zuiden van Amerika trok. Zijn boek is een litanie van ervaringen van racisme en vernedering.

Na publicatie gaf Griffin door heel de VS lezingen over racisme. Het verbijsterende eraan was dat, zelfs al kwamen er ook heel wat zwarte belangstellenden opdaven, de overgrote meerderheid van blanke aanwezigen maar aan Griffin bleef vragen hoe het nou was om zwart te zijn. Natuurlijk was Griffin een prima vent en zijn boek speelde een belangrijke rol in het ontmaskeren van blank racisme. Maar 'zwart zoals ik', dat was echt onzin. Hij was blank. Het verhaal van Griffin was het verhaal van een blanke man, en van zwarten die hun ervaringen alleen maar uitgelegd konden zien door een blanke stem. De talloze blanken die naar Griffin kwamen luisteren, versterkten het idee dat geloofwaardigheid onlosmakelijk verbonden is met blankheid, en

dat een authentiek verhaal alleen door een blanke tot ons kan komen.

Macht is verschrikkelijk verleidelijk. De moralistische politie versiert haar macht in de naam van God; wij kunnen hetzelfde doen in de naam van 'de uitgebuite massa's' of 'de zieken'. De medelevende theoloog doet een beroep op ons: toon genade tegenover 'die anderen die een ziekte hebben'. 'De ander' blijft altijd anders, hij wordt nooit een met ons - als dat zo zou zijn, waarom was ik me in Kobe dan zo diep bewust van hun in het oog springende aanwezigheid? Net als Griffin vraagt de ontwikkelingshulp de aandacht van de wereld voor de slachtoffers van racisme en armoede. Hij draagt zijn eigen macht steeds met zich mee, terwijl hij de zwarten zelf, die meer zouden willen doen dan alleen medeleven en begrip ontvangen, volkomen negeert.

Dit is onze uitdaging in de strijd tegen aids. Hoe kunnen wij, HIV-negatieven, nalaten onze eigen macht te gebruiken om de posities in te nemen die aan HIV-positieven zélf toekomen? Hoe kunnen wij, in onze projecten en voorlichtingscampagnes, degenen in de frontlinies van de ziekte zélf de leiding laten nemen? Hoe brengen we onszelf ertoe aan de zijkant - waar we thuishoren - te gaan staan?

Het podium op, flamboyante travestiet en jullie anderen die er zo op gebeten zijn jullie 'anders zijn' te paraderen op respectabele bijeenkomsten! Jullie zijn het, die de aanwezigheid van ons, niet-slachtoffers van de ziekte, legitimeren - niet andersom. In de woorden van mijn vriend: "Zij wijzen je op je plek, Farid, en jouw religieuze kringen, met hun eeuwenlange geschiedenis van leugens, hypocrisie en onderdrukking van iedereen die anders is."

Farid Esack is moslimtheoloog uit Zuid-Afrika. Dit is zijn eerste bijdrage als vaste columnist.